

Стефан Јањић

НИШТА
СЕ НИЈЕ
ДЕСИЛО

Стефан Јањић
НИШТА СЕ НИЈЕ ДЕСИЛО

Стефан Јањић
НИШТА СЕ НИЈЕ ДЕСИЛО

Издавач: Имприматур д.о.о.

За издавача: Борис Максимовић

Лектура: Соња Леро Максимовић

Дизајн корица: Дамир Омић

Графичка припрема: Соња Леро Максимовић

Штампа: Бина д.о.о.

За штампарiju: Младен Спасојевић

Тираж: 300

Година: 2019.

ISBN: 978-99976-724-9-0

За Мадир, наравно

1

НЕ ЗНАМ ДА ли ми је за ову причу потребан саговорник или истомишљеник. Најбоље би било када бих могао да говорим дуго, да застајем где ми се застаје,

(овако, на пример)

а да неко ћутљив и стрпљив седи и слуша, спреман на то да се ништа значајно неће догодити, али да повремено клима главом и говори *да* или *brate* или *човече*. Тај брат и човек, који може бити и сестра и жена, мора да буде окренут леђима – загладан кроз прозор, рецимо – или да на други начин сакрије лице, а самим тим и могуће знакове досаде, јер тужне су приче које никога не занимају. Ова би без сумње могла бити једна од њих. Јасно је да се тегобан почетак лакше преживљава када не постоји, и зато прескочите наредни пасус или га само прелетите погледом.

Лежао сам лицем окренут прозору. Очи су ми биле чврсто склопљене, иако сам без икакве сумње био будан, на опрезу. У насталој мрачној комори рађала се црвена флека светлости, чије се присуство не може са сигурношћу потврдити све док се благо руменило које пробија мрак не претвори у флуоресцентну ужарену површину. Црвена флека настаје у потпуном црнилу, а пада обично дијагонално, ка југозападу, без обзира на ветрове

очекивања. Овај пад одвија се потпуно механички, вођен прецизном формулом чију једначину не могу да разрешим, и наставља се све док црна рупа периферије не прогута настали жар. Питао сам се, као и увек када ми се овакви облици јављају у пећини склопљених капака, могу ли слепи да их виде. Светлосне флеке обично попримају форму последњег виђеног извора светлости, па су тако после сунца кружне, после окна четвороугаоне, а након неонских лампи личе на радиоактивну сабљу. Боје могу бити различите, мада се не сећам да сам икада видео белу. Једина постојана карактеристика ових сунаца таме јесте неухватљивост: кад год покушам да фиксирам флеку, нежних ивица и јарке унутрашњости, она бежи, пада, остаје ван фокуса, помало наводећи на помисао да сам је измислио. Флека је овог пута била црвена и личила је на кваку. Када је завршила свој кратки пут и коначно замакла у невид, отворио сам очи, тражећи узрок илузије. Нигде, међутим, на прозору нити око њега нисам могао да пронађем сагласан извор светлости. Три црнокљуне птице полетеле су слева надесно и омеле ми трагање; лете к истоку – помислио сам, али се онда сетих да је моја оријентација и даље јалова, да мој исток може бити југ, север и запад.

Где се налазим?

Скућен–изгубљен, лежим на душеку на којем је до пре три месеца боловао и спавао покојни власник овог стамбеног квадра. Кревет сам прекрио чаршавом који је на два места био цепан па ушиван, али је мирисао старовременски лепо. Моја бака га је прала на руке, служећи се црве-

ним лавором чија је унутрашњост, након толиких година, препуна ситних усека и клисура. Вода у њему посиви помешана с домаћим сапуном, што у коначници рађа помисао да огромна замућеност потиче од прљавштине које смо се отарасили, иако се нико од мојих, тамо код куће, одавно не игра у благу. „Пази како носиш лавор, старији је од тебе”, уме да каже моја Бранка, својим мушким гласом, јер она је до ушију – малих, мишјих – заљубљена у лепоту стабилних, остарелих предмета. Додирујем беле ране на свом чаршаву, замишљам Бранкину руку како их зашива, и помишљам како би било добро да окренем душек наопако. На њему је три месеца пре мог усељења лежао неко други, а тај неко је сада мртав, па ја – убеђујући себе да није реч о сујеверју, ни случајно о сујеверју – скидам чаршав и подижем душек. Изгледа да се овог коперниканског обрта неко досетио пре мене: друга страна била је покривена ситним флекама крви. Никад их нисам пребројао, чак ни онда када сам стан очистио од свих својих трагова, заувек га напустивши, али сам у једном замагљеном тренутку помислио како их има пет – од чега су две доминантне – и ту сам помисао запамтио као неопозив податак. Помислио сам још (или измислио) да је распоред флека идентичан расутим звездама на застави Самое.

Просторијом трепере секунде које рађа стари сат. Исти је као онај што куца у мојој кући, на селу. Тај наш више не куца, додуше; али је дуго куцао, куцкао, пуцкетао. (Овом ћемо се тескобном суноврату ка перфекту вратити након две узгредне реченице.) На нашем часовнику стакло је напрсло, и то у форми слова ипсилон, које моја бака

назива рашљама. Наш сат је упркос том оштећењу – или можда баш због њега – у своје најбоље време, док је куцао као прави (то је говорила бака), док је радио као да је направљен у Швајцарској (то је говорио деда), а не у *People's Republic of China* (то сам проверио ја), титрао несумњиво тише; означавао је да живот пролази, али му притом није сметао. Вратимо се на главни колосек: нашем је часовнику утихнуо вертикулус кордис оног дана када је деда умро. Будући да је традиција налагла да се свака голема срећа или туга дезинфикују алкохолом, послали су ме у подрум по две стаклене флаше. Плашећи се да ћу у том хаду наше куће нешто поломити, пре због умора него због туге, јер се манифестација погребна отегла, узео сам батеријску лампу, која се, обухваћена мојом руком, огласила лењивим, сјајним зраком. *Да ли је светлост заиста најбржа на свету?* – ето, о томе сам размишљао, слушајући како се јецаји иза мојих леђа сједињују у један хармонични, симфонијски звук, а потом настављају своје различите интонативне путеве. Светлост из лампе је после неколико секунди неповратно клонула, без икаквог одговора на нервозне покушаје реанимације. Није било резервних батерија, као што их у нашој кући никада и није било, те сам извадио две из зидног сата и преместио их у лампу. Бака је недуго потом видела да су се казаљке зауставиле на десет и десет, а онда је данима препричавала чудо: „Стале су тачно кад је он умро. Стале, ево, у десетидесет, не помакла се, у десетидесет су стале.” Гледао сам попуцале капиларе на њеним беоњачама, а потом сузе и троме покрете платнене марамице; гледао сам је како се упиње да пронађе посебност

у једној болној, али прилично свакидашњој смрти. Ништа јој нисам рекао, њена лаковерност била је драга и мучна.

Прве ноћи нисам могао да спавам, ометали су ме откуцаји сата. И можда још понешто. Колико ће ми времена бити потребно да се навикнем? Отварао сам повремено очи и припремао их на мрак новог стана. Изговарају ли казаљке реч *ко-ни-та*, *ко-ни-та*? Ролетне су биле спуштене, али су кроз њихове ситне отворе и даље улазиле фрагменти светлости. Отвори ми лице на уста поштанских сандучића. Или барем оног једног на вратима сеоске амбуланте, који је у мојој свести постао универзална кућица за писма. Кроз његов отвор пролазе сви рачуни овог света, сви позиви за венчања и суђења, све пошиљке – иако их је све мање – па и последња пошта; чак и њу замишљам у белој коверти са црним флоралним грбом, како клизи кроз отвор лимене, тамносиве кутије са сеоске амбуланте. На сандучићу се виде потези четке којом је грубо молован и та ми је мана драга. Бразде тражим и на уметничким сликама: пре сваког садржаја занима ме може ли се открити да их је стварао жив човек. Има ли на њима трагова четкице и прстију? Ужасавају ме слике које делују као да су одштампане, које су лишене оног драгоценог милиметра треће димензије. И књиге би биле занимљивије када их не бисмо прекуцавали и дотеривали, кад бисмо на њима могли да видимо мрље мастила, исправке, дуге црне линије повучене преко слова, знакове узвика и опасности, фусноте. (Д. А. Франсоа сматрао би да ни то није довољно: тај наш брат, који се 1814. из Долине Марне преселио у други круг пакла, желео је да

гледа писца како сриче свој текст у настајању, како сриче текст којем проверава стил и смисао.) Светлост пролази кроз танушне отворе на ролетнама, али ми не помаже много.

Када је пала ноћ, није се видео прст пред оком (није метафора, већ резултат експеримента), али се касније помрчина повлачи, а ја назирем ивице радног стола, ормана, рамова за фотографије, часовника и његових ко-пи-та, ко-пи-та. Плашио сам се помало те уредно ометане тишине, па сам се повремено окретао, не бих ли натерао душек да зашкрипи. Тад бих се накратко смирио, помисливши: ето,

постојим и ја у овој соби.

* * *

Његово име било је Никола Ненадовић. На улазна врата закачена је златна плочица од граверске пластике, дебљине 1,6 милиметара, у коју су утиснута двадесет и два Мирослављева слова отпорна на све врсте огреботина. Тако тврди спецификација коју сам пронашао у плавој кутији за сок у праху. Обећање о отпорности звучи примамљиво и ствара утисак да постоји некаква категоризација огреботина, можда и читава скала пропасти, од којих се купац заштитио случајним но мудрим одабиром гравера. Ствар је напослетку једноставна – читам између редова спецификације – можете бити сигурни да ће вас ваше угравирано име надживети.

Након што је Никола умро, стан је наследила његова ћерка Марија, која је за мене све до наредног јуна била сведена на своју акустичку

димензију. Њен благи глас извија се у јецај када поставља питања и тоне у шапат кад нешто предлаже. Потом и ја, не желећи да реметим ове гласовне промене, шапућем кад одговарам, то јест када пристајем, због чега су сви наши ретки споразуми имали призивак тајног савезништва. Марија разговоре завршава речју „довиђења”, с отегнутим, срдачним „е”, а мало је недостајало да *до виђења* никада не дође. Упознали смо се и уједно опростили оног дана када сам последњи пут за собом затворио врата с именом њеног оца. Застао сам пред гравираном плочицом и пре него што сам пожурио на такси, још једанпут сам проверио да ли сам у велику путну торбу ставио новчаник и роковник. Тако се све завршило. А почело је огласом за издавање стана и шапутавим договорима: кључеве ћу преузети од Јадранке Павков, која живи на спрату изнад, док ћу месечну станарину уплаћивати преко рачуна. Договорено, довиђења.

На зиду је Маријина слика; Девице Марије. Дато у препознатљивом византијском духу, њено лице је тужно, прсти дуги, а нос узан. Може ли да дише? Посумњао бих на девијацију носног септума. Она има још и очи, велике очи, али не гледа своје дете, које држи десном руком, већ оно што му се дешава иза леђа. Тај поглед застрашује, као да обасјана микстионским ореолом издалека чита Откровење Светог Јована Богослова. (Да ли би моје тумачење било такво и да не знам шта је уследило? Можда бих у тамним зеницама Мајке препознао само досаду.) Богородичина глава је покривена црвенкастом тканином, а једна наранџаста звезда налази се на месту где се три прста спајају у Очево име. Идентичне звезде посађене су на

раменима: једна за Светога Духа, друга за „амин”. Звезда за Сина недостаје, а можда бисмо је видели да је слика мало дужа. Међутим, она се завршава оштро, додирујући доњим рамом Христово стопа-ла. Дете у рукама држи смотано писмо; не видимо још да ће тешко патити кад одрасте, наслућујемо само да ће му прсти бити дужи од мајчаних.

У рам ове иконе (доњи десни угао) утиснут је црквени календар за преступну 2012. годину. Ову. На месту где су некада штампана мушка и женска имена, поређана по азбуци, сада је остављен бели простор за белешке. Испод њега се налази мали оквир с подацима о месечевим менама: прва четврт – уштап – последња четврт – младина. Ту су и пригодне мисли, а ево како гласи септембарска водиља: *Не упрежите се у исти јарам с неверницима, јер шта има праведност са безакоњем, или какву заједницу има светлост са тамом?* (Посланица II Коринћанима, гл. 6, стих 14). Све је то на десним страницама; на левим је листа светаца, подуги списак апостола, преподобних отаца, свештеноченика, јеванђелиста, архиђаконa, пророка и чудотвораца. Сваки дан има барем једног светитеља, па чак и 29. фебруар (пише: Свети мученици Памфил и Порфирије). Слова постају приметно сужена тамо где много мученика треба да стане у један ред: у линији поред датума мог усељења тискају се Св. ап. Тадеј; Св. муч. Васа с децом; Св. муч. Рафаило Шишовачки. Свечи мирују на својим местима и у својим неједнакостима; свечи црни, масно црни и црвени. Нема простора за нове мученике, делује ми; места су попуњена.

Стан је био толико оптерећен имовином бившег власника да нисам имао где да оставим своју одећу, обућу, књиге, па чак ни четкицу за зубе. Све је стајало нетакнуто од дана погребца. Да ми је Ненадовић Никола, новинар – тако је писало на вратима – у неком тренутку позвонио на та иста врата, не бих се много зачудио, јер је изнајмљени простор и даље био недвосмислено његов. Чим сам то схватио, одлучио сам да ћу при завиривању у фиоке, полице и преграде бити веома опрезан. Сваку ствар вратићу на своје место, за случај да сам стављен на некакав тест поверења; за случај да је неко ситничав и докон запамтио или чак уцртао тачне координате пепељаре, лупе, порцеланске мачке, плишане веверице, футроле за наочаре, неисправног упаљача, воштане свеће, блокчића, блока уплатница, посуде са спајалицама или црквеног календара.

Претурање по стану само се споља гледано може сматрати непримереним. Изнутра, оно представља саживљавање с простором, будући да су подаци о квадратури и основној геометрији стана само наговештај услова живљења. Тек се разумевањем распореда намештаја и ситног декора, који утичу на количину светла, распостирање звука, акумулацију прашине и љуњање расположења, ствара целовит утисак о новом боравишту. При таквим претрагама човек се лако инфицира жаокама сумњичавости, па као слепац додирује све на шта наиђе, градећи извесно поверење само к ономе што је осетио врховима својих прстију. Посебан значај у овом процесу демистификације има скидање прашине једним прстом, посебно кажипрстом и посебно с глатких тамних повр-

шина, јер та плитка-најплића археологија упућује кожу у прошлост простора и истовремено гарантује присутност посматрача. Иза прста остаје траг чистог, а предмету се враћа првобитна боја, те овај процес – иако не мења суштину – можемо посматрати и као стваралачки. Када следећа опна прашине прекрије овај стан, то ће већ по својим хемијским својствима бити другачија прашина, она којој је нови станар саучесник и слуга.

Био је ово најјефтинији стан из огласника, Марија га је сама назвала „коцкицом”. Ту Марију сам замишљао у клопама, с мини-валом, бројаницом, и с оном кантицом што пишки воду по баштенском цвећу. Ту кантицу сам виђао само у цртаним филмовима, а Маријина је, некако верујем, била светлозелене боје. У првом телефонском разговору стекао сам утисак да би моја газдарица радије изнајмила стан некој девојци, али јој се расположење поправило кад је чула да студирам медицину. Питала ме је још и одакле сам. Изговорио сам име свог села, а она је након тренутка оклевања тихо рекла: „Аха, аха, јасно” и додала: „Сјајно!”, иако јој, уверен сам, ништа у вези с мојим селом није било ни јасно ни сјајно. „Нисам вам упамтила име”, узвикнула је при крају разговора.

Видак, одговорио сам гласом који није био дубок колико сам желео.

Сопствено име звучало ми је рањиво-рањиво. Њој је звучало:

„Баш необично. Али лепо”.

Још оног дана када сам случајно открио *Црне одјеке*; још тог часа када сам, клечећи пред најнижом полицом Ненадовићевог шкрипавог ормана, схватио да ће ме трагање за претапањима одвлачити у прошлост, одвлачити од учења и предавања, од живота (предајмо се начас фатализму), помислио сам како би требало водити дневник. И Ања ми је то рекла.

(Она се не зове Ања, већ је то име компромисно измишљено на њен захтев.)

Знајући сва лица своје лењости, претпоставио сам да ће се моја почетна концентрација расути, да ћу се тешити различитим оправдањима и да ћу, притиснут обавезама, заборављати да пишем, с великим поуздањем у своје памћење. А оно се често-пречесто показивало као лабаво, нарочито на испитима; све оно што је бивало на врх језика тешко је тај врх савладавало. Куда си пошао? Ако се треба сетити дистензије, мени ће се на памет сручити и дисторзија, и диверзија, и дислексија, и дентација, и дисеминација, па и дигресија, дипломатија, динамит, Алфред Нобел, Нобелова награда, Стокхолм, Шведска, Скандинавија, Хогар Страшни, Веровали или не – викинзи нису заиста носили оне рогове на шлемовима... Потом ћу кажипрстима притиснути слепоочнице, ту где ничу измишљени рогови северњака, па ћу се вратити на пут и извлачити речи, проклињући своју незрелу бабичку вештину: ту је – сети се – ту је – сети се...

Дневник сам редовно водио пет дана. Шестог сам писање оставио за вечерње сате, али сам се

предуго задржао с Ањом у граду. Од тада сам уместо дневника водио белешке. Записивао сам све оно што ми се учинило важним, али без икаквог реда, стилизовања или калиграфије. У угловима страница наводио сам кључне речи својих снова, а несанице сам памтио и без аутодиктата. Доста сам тога – треба ли уопште говорити? – у међувремену заборавио, те сам се након неколико месеци присећао тренутака за које ценим да су важни, трудећи се да препознам и одбацам оно што сам домаштао.

Понекад, суочен с некаквом старом школском вежбанком, мајицом или играчком из детињства, запитам се колико сам сопствену прошлост заиста доживео, а колико измислио. Један од кључних узрока ове несигурности потиче из основне школе, где је сваки септембар, поред блата и лишћа, доносио и писмени задатак с темом „Где сам провео летњи распуст”. За некога ко нигде не путује та тема је била болна и када се први пут појавила, бела на зеленој табли. Међутим, она је годинама опстајала у свом раскалашном нехају, тражећи од мене да изнова описујем оно чега уопште није било и чинећи тиме лаж легитимним средством одбране. Данас бих можда умео да испишем читаве странице о човеку који се не креће, можда би то били чак и весели редови, али тада – с осам, девет или десет година – проклетство летњих недогађања и непутовања потпуно ме је паралисало. Зато сам недељама унапред, предосећајући опасност, измишљао рођаке у Куршумлији или Ђуприји, у Ариљу или Димитровграду. Бирао сам градове довољно велике да је учитељица за њих чула, а довољно удаљене да не зна ништа о њима.

Јер требало је детаљно описати невиђене летње пејзаже ових варошица, историјске знаменитости, хук возова и поглед кроз замусани прозор, доручак у викендици или пецање на реци – ако је било икакве реке. Недостатак доживљаја надокнађивао сам подацима из црвеног једнотомног лексикона, уносећи у своје саставе чак и бизарне статистичке податке. Не сећам се да ли сам икада ухваћен у лажи (моје радове, свакако, нико код куће није читао), али се сећам црвенила на образима када је учитељица наглас приметила како имам изразито много рођака широм земље.

Где се налазе сигурне тачке наше прошлости, ако их већ нема у сећањима? У предметима?

Не.

Све ситнице из најмлађих дана изгубиле су своју првобитну функцију, поставши напослетку магијски предмети који се чувају само да би подсећали. Једном годишње, чак и ређе, наиђем на њих док очајнички трагам за нечим другим. Застанем онда пред једном свеском с давно добијеном петицом, пред рачунаљком којој су поломљене друга и шеста ниска, па сад броји само до осамдесет, или пред псом од плиша који уме да лаје. Он у трбуху уместо срца има складиште за две батерије. Опруге на које належе негативан пол зарђале су и изгубиле свој правилан спирални облик услед експерименталних развлачења кажипрстом и палцем. Једном када је пас утихнуо, деда ме је научио како да га оживим: углавиш врх прста у полумесец на псећем абдомену, гурнеш надоле и повучеш горе. Потом дотрајалу батерију ваља заменити новом и – зачује се АВ, АВ! Ето, можда сам баш тада, пред тим божанским призором,

пожелео да једног дана будем лекар, с уверењем да је и болесног човека могуће саставити и усправити ако знаш да откријеш његов скривени полумесец. Спреман сам да поверујем у већину лепо срочених лажи, нарочито када их лично састављам, нарочито када их препричавам.

Никола Ненадовић био је сакупљач драгулија. Слично као и моја бака, која ништа сем смећа не избацује из куће. Тако је и онај струјни пас преживео. Простора је све мање, али Бранка и даље чува све поклоне, разгледнице, писма, одећу из девојачких дана, керамичке посуде, свечано посуђе које никада не користимо, гарантне листове за давно угашене миксере и електричне шпорете... Мама би често, кад дође код нас на две или три недеље, претила да ће у налетима великог спремања све то побацати, али је бака била неумољива. Што је старија, све су јој драже те ситнице. Грчевито се држи за њих, као за сâм живот. Да ли је то први весник смрти? Та потреба да се окружиш доказима свог постојања, да их не испушташ?

2

НЕДЕЉА ЈЕ НАЈТУЖНИЈИ дан. То је заморна кондензација понедељка, уторка, среде, четвртка, петка и суботе. Посађен на пола пута између одмора и обавеза, ја се никуда не крећем. Шта се креће? Казаљке и кашике. Облаци, желудац и пара у купатилу. Тро-мо.

Недеља је дан за одмор, али не зато што је тако предвиђено Божјим или школским распоредом, већ зато што немам где да се сакријем, или

можда супротно, зато што сам сакривен од свега. Недеља се искашљава. Време пролази у сумаглици и од читавог дана остаће само осећај плесниве празнине када се пробудим у понедељак. С киселим укусом у устима, на задњем непцу.

Недеља је непрестано растакање, а Ања воли рашчлањивање, разврставање узрокâ и одређивање хијерархије међу разноврсним последицама. Одакле таква чиновничка потреба у њој, питам се док гледам како на прсте набраја могуће разлоге због којих је Кафка написао Броду своју *letzte Bitte*. Ја немам појма ко је Брод, првобитно чак мислим да је Брот, а *brot* је хлеб, а хлеб је *крув* (рекла би Бранка, акцентом слаткосилазним). Кад сам овим путем ни криве ни дужне спојио Биљановић Бранку и Франца Кафку, пожелео сам да променим тему, али је Ања то већ учинила уместо мене. Не сећам се како је Кафку довела у везу с недељом, али памтим како смо недељу заједнички довели у везу с првим и последњим питањима.

а) Ако је Бог створио свет, почео је да га скрнави већ седмог дана постања, начевши га сопственом лењошћу или умором. Свет је заувек остао несавршен и недовршен. За стварање оваквог универзума била је неопходна седмица од барем шеснаест дана, и то с пристojним деветочасовним радним временом. И опет би нешто промакло, исцурило, дало се на зло. Одустати после шест дана, то је одлука која се граничи с аматеризмом.

б) Ако је свет пак настао ни из чега, недеља је опомена да се ни у шта може и вратити. Недеља је претходила првом судару честица, првом понедељку. Пре настанка света владала је, верујем, вечита недеља. Зато је тај дан за мене само

циклична вибрација; она истовремено успављује и опомиње.

Уморан од великих речи, које најчешће буде само страх и празнину, враћам се у стан и лежем на кревет, правећи се мртав.

Чини ми се да недеља успорава мој метаболизам. Препуштам се себи и својим мислима, а предуга размишљања никада ме нису насмејала нити опаметила. Људи наивно гаје поверење у недељу, јер их она заварава својом предвидљивошћу. Човек мора да научи како да се носи с финалним даном, како да му доака, јер постоји велика опасност да ће клица неке туге да нас начне баш онда када се најмање надамо: у недељу, док дремамо после ручка, док нас облива комфорна опсена да ће се све у животу одвијати по нашој вољи, или Божјој, свеједно. Шеснаест је часова, лежите на каучу, допола омамљени сном, с десном руком испод главе, с левом ногом лагано издигнутом у колену – примера ради, с повременом потребом да померите ножне прсте или да се почешете. У вама се након оброка одвија дигестивни процес којем знате узрок и последицу, али чији вас ток не занима. Ако желудац функционише. Лежите тако, готово хипнотисани, па не наслућујете да се једна ситна алвеола ваших плућа или душе инфицирала и оболела. Свака смрт почиње у недељу, без обзира на то што се тек једна седмина, тј. 14,28% смртних случајева заиста догоди на тај дан. Другим речима: свака смрт недељом је мали јубилеј.

Како је изгледала недеља код куће?

Касно буђење. На селу је немогуће устати довољно рано да бисте људима на улици без гриже савести рекли: „Добро јутро.” Деда недељом није

куповао новине, већ је решавао укрштенице и осмосмерке сачуване од претходних дана. Бака је листала зелену свеску с рецептима, своју вршњакињу, и помагала деди кад укрштеницу дотера до ћорсокака.

„Главни град Јужног Судана: четири слова, последње А”.

„Не знам, провери у решењима.”

„Тако сам и мислио.”

Бака се, међутим, разуме у домаћу и старију страну кинематографију, у зачине, дворишне и егзотичне животиње, у кошаркаше и хеленску митологију. Колико год превртала по рецептима, за ручак увек имамо супу, месо, кромпир и колаче. После тога се свако од нас повлачи у свој крај собе, и само се повремено чују дубоки уздаси, да дојавимо једни другима да смо живи. Тако је било – дозволићете ову театралност – док смо све троје били живи.

Како изгледа недеља у Београду?

Касно буђење. Поглед кроз прозор, на зид, у књиге. Учење. Супа из кесице, месо, кромпир из кесице, домаћи пекмез. Учење; учење са свим пратећим дигресијама. Диспаратни појмови сучељавају се у мојој глави као речи из дединих осмосмерки. Без вирења у решења. Кажипрстом десне руке опипавам непрочитане делове књиге и плаши ме тај бесконачни слап, делује ми да бих се могао угушити у сопственом незнању. Једна шетња с Ањом. По повратку малтеришем непријатне руптуре (листам: Хенри Брод, Макс Брод, Сид Брод; овај други је мој, о њему је причала, читам и памтим). Потом осетим глад, изнова, па потребу да напишем Ањи песму, да се истуширам, да довршим

теглу пекмеза, да разбијем ту теглу, да купим телескоп, да купим бицикл, да променим факултет, да спавам. Да спавам. У Београду никад није могуће заспати довољно касно да бисте људима без гриже савести рекли „Лаку ноћ”.

Ево, кажем то,

а обећао сам себи да нећу изгорети у ватри прераних закључака.

* * *

Недеље су сличне и у Норвешкој, где моја мајка живи већ једанаест година. Ако викендом не ради, сама себи спрема јело. Љушти кромпир, кува га, соли, дроби и меша с млеком *TineMelk*, а онда укључује миксер и брзо га зауставља, јер се честице пиреа услед великог притиска разлећу по кухињским плочицама, по стаклима наочара и лицу. Тако је моја Светлана припремила недељни ручак за двоје, онај једини пут када сам био код ње у Ослу. „За годину дана идеш од куће, *vær så snill*, мораш научити сам да куваш”, упозорила ме је, бришући наочаре. Ретко сам је виђао, а још су ређе биле прилике када сам могао да је посматрам како обавља неке сасвим уобичајене кућне послове. Због тога сам – вероватно неправедно – овај приказ кромпирског варничења упамтио као прототип мајчиног кулинарства. Једном ми је код куће, на селу, пеглала кошуљу. Седео сам поред ње, гледао је како се сналази у једној позајмљеној улози и чудио се томе што се двапут враћа на исти рукав (нисам знао да је могуће направити пропуст), а потом ми се поглед задржао на њеној доњој вилици, коју увек помера улево када

покушава да се концентрише. Било ми је то веома занимљиво, како једним очигледним физичким померањем из средишта, из центра, доводи себе у равнотежу. Кад је завршила пеглање, подигла је кошуљу увис, одмерила је, скинула с десног рамена залутали црвени кончић и рекла: „Е, ’вако.” Ово скраћење речи – лексичка остеопороза (лексопороза?) – није било неочекивано, али ме је свакако зауставило на час, а онда је за неколико милиметара продубило дистанцу међу нама. Ми овде не говоримо тако, наше су грешке и лењости другачије природе: то ’вако, то је чула негде на северу, где наш језик цвета као егзотична биљка у стакленој башти. Сви ти чудни изрази и форме потичу, верујем, с гастарбајтерских забава у Сашборгу или с празничних окупљања у православној цркви Свети Василије Острошки у Фрогнеру, десет минута од парка Вигеланд. Језик моје мајке, то јест оно што би требало да буде мој матерњи језик, упио је различите дијалекте. Може се десити да реченицу почне као Нишлијка, а заврши је као Сплићанка, све уз неко „хе-хе” на крају, јако смо вицкасти. Њен реторички арсенал поседује и две-три пословице на македонском, као и црногорске клетве, а све изразе из света бирократије и финансија увози из норвешког. *Hundre, to hundre, tre hundre, fire hundre, fem hundre, ja, ja* – тако одбројава динаре када јој враћају кусур док је у Србији. Једино псује, мада ретко, онако како је научила у родном селу.

Норвешко држављанство чекала је безмало читаву деценију, а бака и деда су живели у уверењу да ће нам се – кад га коначно дочека – живот у великој мери променити набоље. Све велике

послове, од поправке крова до куповине половног трактора, одлагали су, чекајући тај тренутак. Међутим, ништа се значајно није изменило, осим што је добила право гласа. Сад може да излази на изборе за Стортингет, што и чини, „увек за левицу, за Радничку партију”, „десни хоће да нас отерају”, али нас тај мајчин новостечени утицај на избор законодавне власти у Норвешкој није учињено ни богатијима ни срећнијима. И даље не може да пронађе посао с пуним радним временом, па пола смене ради у дому за старе, а онда и једном недељно као чистачица у Афтенпостену, најчитанијим дневним новинама. Уз пакете које по својим познаницима шаље у Луговиште, увек уз храну (одличан сир *Norvegia*, љуткасте виршле *Wienerpølse* и лоша чоколада *Freia*) пакује и неколико примерака Афтенпостена покупљених из ремитенде, уз поруку: „Да учиш језик мало” и смајли : –) са застрашујуће великим носем). Ко је још језик научио из новина? Деда би од једног примерка направио по пет папирних штафета. Оне настају гужвањем дволисница: по средини их треба притиснути као старачки штап, а на крајевима као кравље виме. Напослетку се слажу једна на другу и служе за потпалу ватре, која би се могла назвати норвешком ватром.

Светлани је плата довољна да покрије своје основне рачуне, па нам ретко шаље новац. Бака јој говори да би исто тако могла да живи и у Србији, зашто се не врати, али Светлани је већ досадно да слуша о томе: она жели да завршим медицину, па да ме одведе тамо. Она сад има норвешко држављанство, говори норвешки, говори норвешки као прави Ношкић, зна једну Беату из NAV-a,

све ће то решити за час, њима требају образовани, поднеће *soknad*, поднеће *open soknad* да ме приме, а онда ћу да млатим паре, њима требају образовани, новине сваки други дан пишу да фали доктора, колапс здравственог система, доктори возе по двоје кола, ево њен комшија Харалд купује викендицу у Волену, он је педијатар, викендицу у Волену, он јој је чак ближи од ових наших, само да кренем да учим норвешки, ја сам паметан, ја ћу то дупло брже од ње, један *soknad* је довољан, за прво време, а после ћемо да живимо као богови.

САН

Радим у музеју или галерији, где имамо један ходник који води до просторије с квадратном основом. На зидовима се налазе само четири слике, а касније схватам да постоји и спрат до којег воде дрвене степенице. Два зида приземља су застакљена, а напољу је суморно зимско предвечерје (или ми се чини због плавих стакала?). У галерију улазе деца, нема довољно одштампаних улазница. Немам одакле да враћам кусур, а сви су дошли с крупним новчаницама. Пуштам их бесплатно. Након њих улази моја учитељица, коју дуго нисам видео. Сада има дугу косу. „Када је настала ова слика?“, пита она и показује платно иза мојих леђа. Не знам, али брзо лажем: хиљаду деветсто седамдесете. Учитељица ме гледа како се црвеним, а деца растављају дрвене степенице и износе даске из музеја.